

Leeg begin

De dialoog tussen de arme en de rijke landen heeft zich in de afgelopen twintig jaar op een geconcentreerde wijze, achtereenvolgens in verschillende organisaties, voltrokken. In zo'n epicentrum van het Noord-Zuidconflict vond conceptualisering van de relatie tussen de arme en de rijke landen plaats, werden onderhandelingen gevoerd en werd gepoogd om tot afspraken te komen.

In het begin van de jaren zestig lag het zwaartepunt in de Economische en Sociale Raad van de VN (ECOSOC). Deze Raad bestaat uit enkele vaste leden - met name van de grote mogendheden - plus een aantal leden van lidstaten die bij toerbeurt worden gekozen. De belangrijkste bijeenkomst van de Raad vindt jaarlijks plaats te Genève. In de jaren rond 1960 waren die bijeenkomsten hoogpunten van het filosoferen over en het vorm geven aan het ontwikkelingsvraagstuk.

Toch waren de ontwikkelingslanden niet tevreden met de gang van zaken. Die ontevredenheid richtte zich met name tegen de naar hun oordeel onvoldoende wijze waarop hun belangen op commerciële terrein werden behartigd. Zo vonden en vinden de onderhandelingen over handelsvraagstukken plaats in het kader van de GATT (Algemene Overeenkomst inzake Handel en Tarieven) en in deze organisatie is de invloed van de ontwikkelingslanden beperkt. Dit vloeit voort uit de procedures van het GATT, die weging inhouden naar de omvang van de handel van de lidstaten. Voor de ontwikkelingslanden was en is die omvang relatief klein, vooral voor eindproducten.

In 1964 werd op aandringen van de ontwikkelingslanden de UNCTAD (VN-Conferentie voor Handel en Ontwikkeling) opgericht. In de UNCTAD trachten zij, in het bijzonder voor hun grondstoffenexport, een betere positie te krijgen. In feite verschoof het accent van de Noord-Zuiddialoog daarmee van de ECOSOC naar de UNCTAD. Dit werd bevorderd doordat de discussie in de UNCTAD een steeds breder karakter kreeg. Overigens waren de resultaten gering: de rijke landen waren niet bereid zaken te doen in een organisatie waarin de ontwikkelingslanden zich van een permanente stemmenmeerderheid hadden verzekerd.

Het doodlopen van de UNCTAD deed het zwaartepunt in 1969 verschuiven naar het voorbereiden van de VN-strategie voor het tweede ontwikkelingsdecennium. Deze strategie betrof het hele scala van Noord-Zuidbetrekkingen.

De formulering ervan vond plaats in een periode van onbekommerde welvaart in de westelijke landen en bereidheid om aan een oplossing van het armoedevraagstuk in de derde wereld mee te werken. In een samenspel tussen het secretariaat van de VN, een commissie van onafhankelijke deskundigen en een commissie van regeringsvertegenwoordigers werden teksten geformuleerd die in vele opzichten baanbrekend waren voor de vormgeving van de Noord-Zuidbetrekkingen.

In het verlengde van de strategie werden in 1974 en 1975 speciale zittingen gehouden van de VN die aan de strategie in tweërlei opzicht uitwerking gaven. In de eerste plaats werd door deze speciale zittingen een start gemaakt met een nadere volkenrechtelijke invulling van de strategie. Deze invulling kreeg de vorm van charters en codes. Op deze weg zijn aanzienlijke vorderingen gemaakt, hoewel er nog veel losse einden zijn die op afhechting wachten.

In de tweede plaats werd een programma voor een Nieuwe Internationale Economische Orde (NIEO) geformuleerd, dat uit praktische maatregelen bestond voor de verwerkelijking van de strategie. Pogingen om dit programma tot realisatie te brengen hebben weinig resultaat opgeleverd. Enerzijds was het programma te ambitieus gesteld, anderzijds keerde het getij in de wereldeconomie en waren de rijke landen in steeds mindere mate bereid om concessies te doen.

In 1975 werd een nieuwe poging gedaan om tot onderhandeling te komen. Daartoe werd de Conferentie voor Internationale Economische Samenwerking (CIES) bijeengeroepen. Deze conferentie vond plaats buiten het kader van de VN, had een gelimiteerd aantal deelnemers en was erop gericht om voor een beperkt aantal gebieden (zoals energie, handel en monetaire zaken) tot een onderling samenhangend afsprakenpakket te geraken. Dit laatste bleek moeilijk,

temeer omdat het westen en de belangrijkste OPEC-landen in feite geen afspraken voor de energiemarkt wilden, waarmee één van de hoekstenen van de CIES wegviel. Twee jaar duurden de besprekingen, het resultaat was nihil.

In 1977 ontstond er druk om de Noord-Zuiddialoog terug te brengen naar de VN en werd daartoe te New York een Committee of the Whole (COW) opgericht. Deze COW werd een débâcle. De willekeurige keuze van de in de COW behandelde onderwerpen en de onduidelijke relatie ten opzichte van de gespecialiseerde organisaties van de VN, zoals het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en de GATT, maakten vorderingen in de COW onmogelijk. Twee jaren werd er vergaderd zonder dat enig substantieel resultaat werd bereikt.

In 1979 werd er opnieuw een poging gedaan om in het kader van de VN onderhandelingen te beginnen. Het zou een „New Round of Global Negotiations” (NRGN) moeten worden die zich speciaal zou moeten richten op de vraagstukken van energie, handel, hulp en monetaire problemen. Het kenmerk van de onderhandelingen zou moeten zijn dat alle lidstaten van de VN eraan zouden mogen deelnemen, dat de formule „one country, one vote” zou gelden en dat voor de vier genoemde terreinen een „package deal” zou worden gevonden. Aan de voorbereiding van de NRGN is twee jaar gesleuteld, maar de conferentie is nooit van start gegaan. De grote westelijke landen zijn niet bereid om vraagstukken die thuis horen in het IMF en de GATT - waar zij een positie hebben naar rato van hun macht op de betreffende terreinen - in New York te bespreken onder een NRGN-formule. Vooral de VS voelen er niets voor, maar ook de andere westelijke landen zullen, als puntje bij paaltje mocht komen, ongetwijfeld hun melk optrekken.

De jaren 1975-1981 hebben met CIES, COW en NRGN niets opgeleverd. Voor 1982 liggen er geen plannen meer op tafel om tot onderhandelen te komen, afgezien van de continue besprekingen in organisaties als GATT en IMF. Een leeg begin dus voor het nieuwe jaar.